

Милена Јовановић-Крањец

ЛИСМАНОВА КРИТИКА ЕВРОПСКЕ ОБРАЗОВНЕ ПОЛИТИКЕ*

Аутор књиге је Конрад Паул Лисман, угледни аустријски филозоф и универзитетски професор на Филозофском факултету у Бечу. Управо ова његова књига доживела је шеснаест издања у Аустрији, а аутору донела угледну научну награду – научник године.

Теорија необразованости је полемичка књига о европској образовној политици са акцентом на критици друштва знања. Књига је поред предговора, садржајно структурирана у девет поглавља. Свако поглавље је заправо један есеј.

Лисман и сам користи, анализира и критикује појмове којима се користе поборници друштва знања, појмове као што су: евалуација, мобилност, флексибилност, реформе, Болоњски процес, ПИСА тестови...

На почетку књиге Лисман се позива на познати квиз “Ко жели бити милионер” верујући да баш та емисија, која је по њему културно – историјски продукт *par excellence*, најбоље демонстрира нешто од онога што се дешава са знањем у друштву знања. У квизу питање о лику из Гетеовог *Фауста* има исту вредност као и питање о најновијој вези неке холивудске звезде. Квиз знање и низање тривијалних података је нешто што карактерише данашњицу. Све може бити образовање, али образовање одавно више није све. Тако је по Лисману друштво знања заправо шоу знања где не постоји оно што се мора знати, него је потпуно свеједно шта се зна или не зна, јер се уз мало среће увек нешто може знати. По аутору, образовање је ипак нешто више од збрке и збирке необичности или случајних исечака из научних дисциплина које је на врх избацио дух времена.

И у наредном поглављу *Шта зна друштво знања?*, наставља непристрасно и брито да говори о друштву знања. Циљ друштва знања није ни мудрост, ни самоспознаја, нико у таквом друштву не учи због знања, у њему се учи првенствено ради учења. Знање друштва знања је заправо индустријализовано знање. образовање данас мора да одговори сталним захтевима тржишта који се брзо мењају: увођење ЕЦТС бодова, евалуација ПИСА тестовима, меморандуми, декларације, разни захтеви који ће све нас учинити конкурентнијим на тржишту знања. Лисман упозорава, да не заборавимо да знање не можемо да конзумирамо, нити образовне установе могу бити услужна предузећа, а то значи да се знањем не може менаџерски управљати.

У трећем поглављу *Образовање, полуобразованост, необразованост* Лисман износи свој став о томе, да је у 19. веку дошло до неуспелог покушаја грађанског друштва да досегне идеал „хуманистичке образованости“, што је довело до хуманистичке полуобразованости. Међутим, ова времена и ови идеали су неповратно иза нас, нама преостаје време необразованости. Необразованост данас није никакав

* Konrad Paul Lisman (2008) *Teorija neobrazovanosti. Zablude društva znanja*. Zagreb: Jasenski i Turk, str. 1-151.

интелектуални недостатак, није недостатак информисаности, него је одрицање од хтења да се нешто уопште разуме. Само не мислити властитом главом, то се чини тајним програмом образованости данас.

У следећем, четвртном, поглављу *ПИСА: Лудило ранглисте*, значајну пажњу аутор књиге је посветио обележјима просветне политике данас. Стање просветне политике данас се може описати једном реченицом „лудило ранглисте“ или питањем – где се налазимо? Атрактивност неке образовне установе видљива је из места које заузима у оквиру различитих рангирања. Довољно је рећи ПИСА – Програм за међународну евалуацију ученика. Али „лудило ранглисте“ није снашло само ученике и ђаке, већ и научнике. То је игра мерења и упоређивања знања – евалуација. Ради се о томе да са бројкама које означавају места изрази ко је бољи, а ко лошији.

Лисман често користи духовите и ироничне опаске које засмеју читаоца. Таква је управо опаска којој је посвећено пето поглавље *Колико тежи знање?*, у којој аутор каже да по данашњим критеријумима евалуације, Кант не би имао никакве шансе у научним круговима. Најпре зато што Кант није био мобилан, није имао међународно искуство, али и зато што десет година није ништа објављивао. Уследило је десет „година тишине“ у његовом научном раду, те Лисман закључује да када би се евалуирао његов рад данас, он сигурно не би могао да буде декан Филозофског факултета, стални члан Академског сената или ректор Универзитета. Међутим, те „године тишине“ спадају у најпродуктивније године Канта, јер је пре свега у његовој глави расла *Критика чистог ума*. Управо зато Лисман критикује евалуацију, јер не постоје усаглашене представе ни о методама ни о критеријумима по којима треба евалуирати. Ко год ради на универзитету, чезне само за једним: да у миру, без присиле и смерница, може радити оно због чега је и изабран: да размишља, истражује, експериментише и пише.

У наредном поглављу *Болоња Празнина европског високошколског простора*, закључује да беда високошколског простора има своје име: Болоња. Болоњски процес је обавезујући. Обавезно успостављање европског високошколског простора, који се у вези са питањем образовања, изједначава аутоматским укидањем национално-државне компетенције, а која се позива на право Европске уније. Лисман сматра да је крајње неумесно присиљавати све државе на то да своје високо школство подвргну врло скупом преструктуисању. Као посебну пикантерију Болоњског процеса аутор наводи начин рачунања студијских резултата по ЕЦТС саставу. Тиме се наводно мери утрошак рада који је студенту потребан за постизање одређеног наставног циља. Ово је по аутору својеврсна ренесанса марксизма у средишту образовне реформе која саму себе погрешно схвата као либералну.

Аутор књиге саркастично закључује у седмом поглављу да ће и Европа, ако све крене добро, за неколико година бити преплављена елитним научним установама, местима врхунских истраживача и универзитетима светског угледа. Створиће се нова европска научна елита. Та елита знања неће се толико одликовати оригиналношћу и креативношћу, колико пре свега једним спољним обележјем: применом енглеског језика. Док су традиционални универзитети срозани на нивоу професионално-струковних усмерења с оскудним ресурсима, хуманистичка идеја универзитета очуваће се у оквиру елитне концепције рођене из неолибералног такмичарског духа. Хегел је такву замршеност звао лукавством духа.

У осмом поглављу *Испод црте: Вредност знања*, Лисман сматра да не треба веровати у флоскуле да је знање највећа вредност у друштву знања. Знање је постало

драгоценно добро које се скупо производи, брижљиво чува и пожртвовано негује. Међутим, стварање, чување, расподела, преношење и примена знања промишљају се према моделу производње било којег добра. Тако универзитети више говоре о повећању својих истраживачких резултата и смело их износе у процентима. О сазнањим не може бити ни говора. Супротно сталном наглашавању вредности знања, оно се по правилу посебно не цени јер му је право на сазнање већ одавно одузето.

У завршном есеју, аутор изјављује: *Доста је реформе образовања!* Где год се говори о реформи, све ври од изазова будућности, које смо вољни да прихватимо по сваку цену. Реформа је постала магична реч која запоседа сва подручја друштвеног, политичког и културног живота. Са сваком реформом расте потреба за неком новом реформом. Сви проблеми које за собом повлаче реформе, могу се решити само опет уз помоћ реформе. Оно што недостаје, а на шта упозорава и Лисман, јесте јавна критика идеологије која је захватила образовање. Критика, као непристрасна оцена образовања у једном друштву. Вреди завршити у истом тону, цитатом управо из ове књиге: „Само врло богата или глупа земља може си приуштити да за сваку студенску генерацију измисли нову архитектуру студија. Чему све то?“

За многе је *Теорија необразованости*, Конрада Паула Лисмана, шокантна, за нас и наше друштво рекло би се више него актуелна, јер све што је описано кроз ове есеје, управо је захватило и образовни систем у Србији. Књига је писана брито, разумљивим језиком о актуелним проблемима у образовању и образовној политици у Европи, па је због своје тематике прилагођена широком кругу читалаца.